

גיליון 36 שנה א ה'תשע"ט

פרשת בהעלותך

דבר המערכת

דברי רבנו זי"ע אשר הובאו בגיליון הקודם, על כך שתפקידו של השליח ציבור בזמן ברכת כהנים הוא להיות 'הסרסור המושך שפע צינור ממקור הברכות תחילה ומוריק אותם על ראש הכהנים יחולו', עוררו רעש גדול בקרב לומדי ועמלי התורה, כאשר על פי זה יש לו לשליח ציבור לכוון בדעתו על גודל תפקידו, להיות הסרסור המושך השפע צינור ממקור הברכות, וכפי שהבאנו בגיליון זה, מהו שבחו של אהרן של שינה, שידע לכווין בהדלקת הנרות של למטה, לשם הנרות שלמעלה. ועל ידי זה יאירו שבעת הנרות לעולם.

ולאחר ימי ההתעלות ימי ספירת העומר וקבלת התורה, כאשר כל אחד התעלה כפי מדרגתו וכוחו, נמשיך ביתר שאת וביתר עוז, להמשיך עלינו את השפע של ימי קבלת התורה, לכל השנה כולה, ונוכה לשפע ברכה והצלחה בבחינת בכל מכל כל ברוחניות ובגשמיות.

בברכת התורה

מערכת העלון

'כלי יקר'

ג' תפקידים לשבט לוי

'קח את הלויים וגו' [במדבר ה, ו]

פעמים הזכיר בלשון 'קחה', ופעמים הזכיר בלשון 'נתינה', ודבר זה צריך ביאור. ועוד יש לבאר מהו כפילות לשון 'כי נתונים נתונים המה לי' [פסוק טז] ואחר כך [שם] סתר דבריו ואמר 'לקחתי אותם לי'. מבאר רבנו זי"ע על פי דברי רבותינו ז"ל [תנחומא בהעלותך, ח] 'קח את הלויים, קח אותם לשמי לשם שררה', כלומר מבינים אנו כי לשון 'קחה' היינו החלפת הבכורות, כמו שנאמר [שם] 'תחת פטרת כל רחם וגו', לקחתי אותם לי'. ואם כן לשון קחה הוא החלפת הבכורות, ויש להתבונן מהו לשון 'נתינה'.

וביאור הענין, כי לשלשה דברים נבחרו הלויים, שנים לשיעבוד, ואחד לשררה. שיעבוד היינו שיעבוד טורח גופם, לעבוד ולמשא, ושעבוד מסירת גופם לכפרה על בני ישראל, כמו שנאמר [פסוק יט] 'ואתנה את הלויים נתונים לאהרן ולבניו וגו', לעבוד את עבודת בני ישראל באהל מועד', והיינו עבודת משא. 'ולכפר על בני ישראל', כי אשמת העם תלוי בראשי העם, ולכך אמר 'ולא יהיה בבני ישראל נגף', כי בחבורתם נרפא לבני ישראל. כי כך היא המידה 'בקרבי אקדש' [ויקרא יג], ולכך נאמר [פסוק יז] 'וסמכו בני ישראל את ידיהם על הלויים', והוא כדרך שנאמר [ויקרא א, ד] 'וסמך ידו על ראש העולה', ועיין שם מה שביאר רבנו זי"ע בזה, וכן מה שאמר רבנו זי"ע בפרשת פנחס, במדבר כז, יח. על סמיכת יד משה על יהושע].

ושני דברים אלו, לא הטיל הקדוש ברוך הוא על הלויים בגלל שנפסלו הבכורים, כי האם כך היא המידה שטוביה חטא וזיגוד מיינגד' [על פי דברי הגמרא פסחים קיג], אלא לכך הוטל על הלויים שני דברים אלו, לפי שיעקב, ישראל סבא, נתן מעשר מכל אשר לו, ומבניו נתן מעשר את לוי. כי היו לו שנים עשר בנים, ו'אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי' [בראשית מה, ה], הרי ארבעה עשר, צא מהם ארבעה בכורים לארבע אמהות נשארו עשרה, ומהם נתן את לוי.

ולפי שאמר [בראשית כח, כב] 'עשר אעשרנו לך', ואמרו רבותינו ז"ל [כתובות ג] שהמבזבז יתן החומש דהיינו שתי מעשרות, על כן נתן גם הוא חומש, והיינו שהקדיש את לוי לגבוה בשני דברים אלו, לשעבד גופם לעבודת הקודש, ונשמתם לכפרה על עם ישראל, הרי כאילו הפריש שני פעמים מעשר דהיינו חומש, וזהו שאמר [פסוק טז] 'נתונים נתונים המה לי מתוך בני ישראל', היינו אותם שתי נתינות שנתן יעקב אבינו. וזה רמז יקר ונכון.

אבל כאשר הזכיר לשון 'לקחה', היינו שהקדוש ברוך הוא לקחם בעצמו בלא נתינת יעקב, זהו לקחה של שררה אשר הייתה בבכורות ונתן השררה ללוויים, ועל זה אמר [פסוק טז] 'תחת פטרת כל רחם בכור כל מבני ישראל לקחתי אותם לי', וזהו מה שאמרו רבותינו ז"ל 'קח את הלויים – לשררה'.

ומוסיף רבנו זי"ע, וילמוד עליון מתחתון מה קחה שנאמרה למטה של שררה מדתלה אותה בחילוף הבכורות אף קחה שלמעלה של שררה, והשררה היא שכל ישראל חייבים להעלות להם מס תרומות ומעשרות כי על כן קרא שמו לוי שליוהו במתנות. וזה פירוש יקר.

ועיין ב'עיר גבורים' מה שפירש רבנו זי"ע שהנה כאשר האדם נמצא בשלוה, הרי הוא בועט מרוב הטובה, כמו שנאמר [דברים לב, טז] 'וישמן ישרון ויבעט', ומדה זו מצינו בעיקר אצל האומה הישראלית, ולכן בירר הקדוש ברוך הוא מישראל את הכהנים והלוויים שיהיו משרתי עליון, וצוה שלא יהיה להם חלק ונחלה בארץ, רק מה שזוכים משולחן גבוה, כדי שלא יגבה ליבם בעשרם, ושלא עשו עושר כלל רק יבטחו בהשם יתברך ובהו יכפרו על בני ישראל אשר בועטים מרוב טובה.

ג' פירושים בענין הדלקת הנרות

'בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה וגו' [במדבר ה, ב]

לכאורה יש להתבונן, הרי פני המנורה היינו הנר האמצעי, ואם כן היה צריך להיות נאמר 'אל מול פני המנורה יאירו ששת הנרות', ולא 'אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות', כי הרי ששת הנרות פונים אל כיוון הנר האמצעי. מבאר רבנו ז"ל כי כוונת התורה 'אל מול פני המנורה' היינו אל מול פני המנורה שלמעלה, ועל כן נאמר 'יאירו שבעת הנרות'. [ועיין מה שהבאנו בסוף מאמר זה]

והנה כאשר אומרת התורה 'בהעלותך וגו', לא נאמר ציווי על הדלקת הנרות כלל, ואף כאשר אמרה תורה 'אל מול פני המנורה' אין זה ציווי, כי לא ניתן לצוות על הנרות שיעשו כן, ועוד יש להתבונן, דהנה אמרה התורה [פסוק ג] 'זיעש כן אהרן', ואמרו רבותינו ז"ל [ספרי ט] 'להגיד שבחו של אהרן שלא שינה', ולכאורה מהיכא תיתי שישנה אהרן.

אלא מבאר רבנו ז"ל שרצה הקדוש ברוך הוא להראות שלא לאורה הוא צריך, ולכן רצה ה' שכל הנרות כולם יפנו אל הנר המערבי, להוציא מלב הטועים החושבים שלאורה הוא צריך, ומשום הכי לא ציווה על כך הקדוש ברוך הוא, כי הרי מי הם אותם אלו הטועים, אין הם אלא איש שוגג ופתי, ובשבילם אין הקדוש ברוך הוא צריך לתת ציווי מיוחד. אלא אמר הקדוש ברוך הוא לאהרן, הנני מודיעך ש'בהעלותך את הנרות' הרי ש'אל מול פני המנורה יאירו וגו', ואז לא נתן מקום לטועים לטעות. ואם תעשה כן, הרי אני אעשה ש'יאירו שבעת הנרות', דהיינו שלא יכבו הנרות לעולם, ומכאן נלמד שבכלל הן אתה שומע לאו, וחם ושלום אם לא תעלה אותם 'אל מול פני המנורה' ותתן מקום לטועים לטעות, אז לא יאירו בכלל שבעת הנרות, וזה יקרה על ידי חורבן הבית.

ומוסיף רבנו ז"ל דמהו שבחו של אהרן שלא שינה, כי הרי הקדוש ברוך הוא ציווה שרק כאשר הנרות יאירו יהיו ששת הנרות כנגד הנר המערבי, אבל אהרן רצה לקיים את רצון הבורא ועשה שאף בשעת ההדלקה כבר האירו ששת הנרות כנגד הנר המערבי. ועוד אפשר לומר, שאמנם הקדוש ברוך הוא ציווה שאהרן ובניו יעלו את הנרות, אך אהרן הבין את חשיבות הדלקת הנרות, ונודרז במצוה לבדו, כמו שנאמר 'זיעש כן אהרן', כי ראה קדושה יתירה בדבר, וכן פירש הרמב"ן.

ומוסיף רבנו ז"ל, 'ועל צד הרמז יש לומר 'אל מול פני המנורה', זה הקדוש ברוך הוא אורו של עולם, יאירו שבעת הנרות. כי כל הקנים היו מול הקנה האמצעי והוא פונה מול השכינה שבמערב, ואם כן דומה כאילו כולם פונים מול פני המנורה הטהורה אשר ממנו יתברך האור יוצא לכל הנמצאים. ומדקאמר 'בהעלותך' לשון עליה, שידליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה, ורבותינו ז"ל אמרו [במדבר רבה טו, ד] שהמנורה נעשית מאליה, זה מופת גדול שיש בה רמז על נר אלהים נשמת אדם העולה היא למעלה מאליה, אם אין לה מונע מצד העונות, והיא מעשה השם, כי שלשה שותפין באדם [נדה לא]. וכבר בארנו זה למעלה פרשת תרומה [שמות טז, לא] והוא ענין נכון וברור. וזה סמיכות העלאת הנרות מעצמם למעשה המנורה כי גם היא היתה מעשה השם כמו שנאמר [פסוק ד] 'כן עשה את המנורה' הקדוש ברוך הוא עשאה.

ומפני חשיבות הדברים נביא את דברי רבנו ז"ל בפרשת תרומה בסוף הגיליון.

ועיין עוד בדברי רבנו ז"ל ב'עיר גבורים' בביאור הפסוק 'בהעלותך את הנרות', הנרות היינו 'ה' נרות', והיא נר ה' נשמת אדם העולה למעלה כאשר אין עוון המעכב בעדה, לכך ציווה הקדוש ברוך הוא שידליק את נר התורה עד שיהא נר הנשמה עולה מאליה, ומוסיף רבנו ז"ל 'ועל שלר הנשמה יש ה' שמות והם: נפש, רוח, נשמה, יחידה, חיה', וכאשר מדליק האדם את נר התורה, הרי הוא זוכה להאיר את ה' – נרות, את חמשת חלקי הנפש, ואז הוא זוכה ל'אל מול פני המנורה', דהיינו הנר המערבי המרמז לנר השכינה, הנמצאת במערב, כמו שנאמר [ישעיה נט, ט] 'וייראו ממערב את שם ה', וידוע כי עיקר תענוג הצדיקים לעתיד לבוא הוא שנהנין מזיו נר השכינה, ויאיר כל שבעת כיתות הצדיקים [עיין מה שהבאנו בשם רבנו ז"ל מפרשת תרומה בסוף הגיליון] וכל אותם שבעת כיתות פונים אל נר השכינה שבמערב, כי כל עיקר התענוג שלהם שנהנין מזיו השכינה.

ועיין עוד בדברי רבנו ז"ל ב'שפתי דעת', דהנה אמרו רבותינו ז"ל [ילקוט פרשת אמור] אמר הקדוש ברוך הוא נרי בידי ונרך בידי וכו', ביאור הדברים הוא, שהנרות שלמטה גורמים קיום לשבעת כוכבי לכת נרות שלמעלה, לכך נקט לשון 'בהעלותך', להורות שנרות אלו עולין למעלה ומוסיפין אורה בנרות שלמעלה, והינו מה שנאמר 'בהעלותך את הנרות', כשתכוין בהדלקתן להעלות כל נר ונר מול השבעה נרות שלמעלה, אז 'אל מול פני המנורה' של מעלה יאירו שבעת הנרות דלמטה, שהרי הקדוש ברוך הוא הראם למשה מנורה של אש שלמעלה, ואמר לו [שמות כה, ג] 'וראה ועשה כתבניתם', וכמו שפירש רש"י בפרשת תרומה, על כן היה משה מתקשה בעשייתה פן לא יכוין כל נר ונר מול נר שלמעלה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא באצבע כזה ראה ועשה, וזהו שאמר 'זיעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה', ופירש רש"י 'מגיד שבחו שלא שינה', וכי היה עולה על דעתו שישנה אהרן ולא יעשה כאשר נצטווה, אלא זה אמר שבחו, שידע לכווין כל נר ונר פרטי מול פני המנורה שלמעלה.

אמרו רבותינו ז"ל [תנחומא בהעלותך ג] שנסמכו הנרות לחנוכת המזבח, לפי שנצטער אהרן על שלא היה בחנוכת המזבח, אמר לו הקדוש ברוך הוא לגדולה מזו אתה מוכן, הקורבנות אינן כי אם בזמן שבית המקדש קיים, והנרות הם לעולם, שנאמר 'אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות',

המשך בעמוד הבא

ההבדל בין 'הליכה' ל'נסיעה'

'לכה אתנו והטבנו לך' [במדבר י, כט]

שואלים המפרשים, הרי לא רצה יתרו לילך עמהם בהבטחה ראשונה, מה הוסיף לו משה רבנו כאשר אמר לו [פסוק לב] 'והיה הטוב אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך', ועוד יש להקשות מדוע קראו בשם 'חובב', ועוד שאמר 'נוסעים אנחנו ולכה אתנו' היה לו לומר 'הולכים אנחנו, או תלך אתנו', מדוע שינה לשונו 'נוסעים אנחנו' ואילו אתה 'לכה אתנו', ועוד הנה אומר יתרו [פסוק ל] 'לא אלך כי אם אל ארצי אלך', מדוע אמר פעמיים לשון 'אלך', ועוד מה שאמר 'דבר טוב על ישראל', היה צריך לומר 'לישראל'.

מבאר רבנו ז"ע, שלשון הליכה נופל על תנועת הרגלים בלבד, אשר מעתיקים את האדם ממקום למקום, אבל גם כאשר הוא הולך למקום אחר הרי מחשבתו ודעתו קשורים אל המקום ממנו הלך, אך לשון 'נסיעה' ביאורו העתקה כוללת לגופו ומחשבתו של האדם ממקום למקום אחר, כמו שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו בתחילה [בראשית יב, א] 'לך לך מארצך', כי בהתחלה בוודאי עדיין הנפש מחוברת אל בית הוריו, אך לבסוף אמר לו [שם יב, ט] 'הולך ונסוע הנגבה', כי שכח בית אביו.

ולפי זה מבואר נפלא, דהנה מה ששינה משה רבנו את שמו של יתרו 'לחובב', הוא כדי להסיר חשש מליבו של יתרו, שמא יאמרו עם ישראל 'קשים גרים לישראל כספחת' [יבמות מו:א], כי כל יתר כנטול דמי, וזהו שמו 'יתרו', ולכן שינה את שמו 'לחובב', כדי להזכיר לו את מצות התורה [דברים י, טז] 'ואהבתם את הגר', וחביב אתה בעיני עם ישראל.

ועל כן אמר 'נוסעים אנחנו' – ולכה איתנו', אצלנו זה נקרא נסיעה מן המקום אשר יצאנו משם, כי אין לנו שם חלק ונחלה ומשפחה, אבל אצלך זה נקרא הליכה מארצך, ואני מבקש שתלך איתנו, והטבנו לך 'כי ה' דבר טוב על ישראל', לא אמר לשון 'לישראל', כי רצה לומר ליתרו, הקדוש ברוך הוא צוה עלינו להיטיב למי שמדבק בנו.

ואמר לו יתרו 'לא אלך', חרה לו ליתרו שחשדו משה שהוא רק 'הולך' עמהם, כאילו מחשבתו עדיין אל ביתו וארצו, כי באמת הייתה התורה חביבה בעיניו כל כך עד שהיה מסלק אפילו ממחשבתו מן ארצו וממולדתו, והיה לו חשק גדול להדבק בשכינה. ועל כן אמר לו 'כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך', כלומר הנני מחובר לכאן, וכאשר אני הולך לארצי אין כוונתי להתנתק מהחיבור לתורה, אלא הולך אני עם החיבור לתורה לגייר את בני משפחתי, ולכן נפשי תמשיך להיות מחוברת למקום אשר היא קשורה אליו.

עונה לו משה רבנו ואומר 'אל נא תעזוב אותנו', כלומר – מעולם לא חשדתי בך שבשובך לביתך תשכח את המעמד הנשגב, אלא חששתי שבילך בשמאלך שמא אתה רואה את העם 'ברעה', שכל חניותיו ברעה ומחלוקת ותלונה, אולי לא תרצה לשוב אלינו, ולכן אמר לו 'אל נא תעזוב אותנו', כי במילת 'אותנו' אמר לו שאין חששו שיעזוב את הדבקותו בתורה, אלא בדווקא 'אותנו'. והיית לנו לעינים, כי זכות הרבים תהיה תלויה בך, כאשר עזבת את ארצך ומולדתך להדבק בשכינה, ילמדו ממך בני ישראל קל וחומר להדבק אף הם בשכינה. 'והיה הטוב אשר ייטיב ה' עמנו', על יושר מעשינו, 'והטבנו לך', משלך יתנו לך, כי אתה תהיה סיבת התיקון. ואז שתק יתרו ונעתר לו, כי זכות הרבים תלויה בו.

ומוסיף רבנו ז"ע, ובדרך פשוטו, מתחילה הבטיחו בטובה גופנית, באמרו 'והטבנו לך' ולא הזכיר השם, ולא רצה לקבל, כי אמר 'אלך אל ארצי' ושם יהיה לי טובה הרבה, ואחר כך הבטיחו בטובה רוחנית שיהיה מכלל הסנהדרין שנקראו עיני העדה כמו שנאמר 'והיית לנו לעינים', ואמר 'והיה הטוב אשר ייטיב ה' עמנו', הזכיר השם בטובה רוחנית זו, כי יתן ה' את רוחו עליו ואז נעתר לו, וכן היה לדעת רבותינו ז"ל [סנהדרין קו:א] שמבני יתרו זכו וישבו בלשכת הגזית כו' ובודאי היה זה מהבטחת והיית לנו לעינים.

המשך - ג' פירושים בענין הדלקת הנרות

והרמב"ן הקשה על מדרש זה, שהרי בזמן שהקרבות בטלין גם הנרות בטלין, ואם כן מהו 'יאירו לעולם', ופירש שדיבר הקדוש ברוך הוא על נרות החשמונאי, עיין שם בדבריו. והקשה רבנו ז"ע הרי גם נרות החשמונאי בטלו בחורבן הבית, ועיין מה שפירש בזה רבנו ז"ע בביאורו על התורה.

אמנם לפי מה שביאר רבנו ז"ע ש'אל מול פני המנורה' היינו כנגד הנרות שלמעלה, מבואר נפלא מדוע יאירו לעולם הנרות, כי הרי הנרות שלמעלה אינם כבים לעולם, והם פועלין בכח נרות שלמטה, ואם כן על ידי הדלקתו של אהרן בכוונה אל מול פני המנורה, הרי יאירו הנרות שלמעלה לעולם בכוחו, ומשום הכי 'לגדולה מזו אתה מוכן', כי הנרות שלמעלה פועלין בכוחו של אהרן לעולם.

זכות העלון

לתורם החפץ בעילום שמו, אשר תרם השבוע את כל הוצאות העלון, וקו במסילת התורה.

לזכות בברכות התורה
בבחינת בכל מכל כל,
ברוחניות ובגשמיות.
ויזכה לשפע ברכה והצלחה.

דברי רבנו ז"ל ע בפרשת תרומה - בענין רמז כלי המקדש

ועשית מנורת זהב טהור. פירש רש"י, 'שהיה משה מתקשה בה אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך כבר זהב לתוך האור והיא נעשית מאליה, לכך נאמר 'תיעשה המנורה', ולא כתיב 'תעשה', ולסוף נאמר [פס. לט] 'כבר זהב יעשה אותה', ולא פירש מי יעשה אותה, אלא הככר עצמו יעשה אותה דהיינו מאליה, והיה ענין קשוי זה, לפי שנעשית מחתיכה אחת על כן היה צריך במלאכה זו עזר אלהי, והיה דומה כאילו נעשית מאליה, כי לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעה.

ועל צד הרמז נראה לומר, ששלשה פרשיות סמוכים אלו ארון, שלחן, מנורה, כוללים כל הצלחות האדם בעולם הזה ובעולם הבא, כי הארון נזכר תחילה לפי שהוא מדרך את האדם לבא לידי שלימותו, כי במה יזכה נער ארחו, ויקח שם ויפת מבני אדם, וסמא דחיי בעולם הזה ובעולם הבא כי אם על ידי זאת התורה אשר אורך ימים בימינה לעולם שכולו ארוך, ויעושר וכבוד בשמאלה בעולם הזה, [ענין ספרי עקב, מ"ח].

והנה בפרשת הארון לא נזכר כי אם עצם המעשה אשר יעשה האדם, אבל לא נזכר שם שום תשלום גמול, ומטעם זה תמצא בפרשת הארון כל אותיות מן אלפ"א בית"א חוץ מן גימ"ל ויש בזה רמז שלא ילמוד תורה לשם תשלום גמול, אלא 'תורת אמת יהיה בפיו', שאינו מצפה לתשלום גמול, כמו שאמרו [אבות א, ג] אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס וכו', ולכך אין שם גימ"ל שהרי אמרו רבותינו ז"ל [שם ה, ב] שכר מצוה מצוה, ואם כן המעשה עצמו גמולו ואינו רשאי לצפות על גמול אחר, והרי כאלו נכתב שם גימ"ל, כי המעשה של המצוה הוא גמולו, אבל מכל מקום אף על פי שהוא לא יצפה אל תשלום גמול אחר, מכל מקום סוף הכבוד לבא, והקדוש ברוך הוא אינו מקפח שכר כל בריה בעולם הזה ובעולם הבא, על כן הזכיר מיד אחר מעשה הארון שני הגמולים כסדר הווייתן.

הגמול הראשון הנה בא רמז במצות השלחן וכל כליו, כי ממנו יוצא השפע לכל העולם וכולם זוכין מן שלחן גבוה, ותדע כי גם המזבח נקרא שלחן גבוה כמו שמצינו בגמרא בכמה מקומות על קרבנות של מזבח שלא יהא שלחן מלא ושלחן רבך ריקם [תנ"ך י, ו] ובה מיושב מה שמצינו בנבואת יחזקאל פתח במזבח שנאמר [מא, כג] 'והמזבח עץ', וסיים בשלחן שנאמר 'זה השלחן אשר לפני ה'. כי המזבח שלחן של מקום ברוך הוא, ורבותינו ז"ל [ברכות טז] דרשו זה על שלחן של אדם אשר ממנו הוא מאכיל לעניים, והוא מכפר כמו המזבח. ומה שכתבנו הוא קרוב לפשוטו שהמזבח שלחן גבוה, והשלחן של זהב הוא שלחן של כל באי עולם, כי כולם אוכלים בזכות לחם הפנים שנותנים לכהנים דרך צדקה כמו שנאמר [ויקרא כד, ט] והיתה לאהרן ולבניו וגו', ואולי שבעבור זה נחלקו לשש חלות המערכה האחת, כי הנותן פרוטה לעני אמרו רבותינו ז"ל [בבא בתרא ט] שמתברך בשש ברכות.

ואחר מעשה השלחן הזכיר מעשה המנורה, כי בזכות המנורה יזכה אל השכר הרוחני לעולם הבא ועל כן אמרו [במדבר רבה טו, ד] שהיתה המנורה נעשית מאליה, וכן בהדלקתה אמרו [שבת כא] שצריך שידליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה, הלא דבר הוא, והנה קרוב לשמוע שזכותה גורם להעלות נר אלהים נשמת אדם ועל כן אמר הקדוש ברוך הוא לישראל מצוה בנרות אלו לאמר להם, נרי בידך ונרדך בידך [דברים רבה ד, ד] אם תשמור נרי שבידך להעלות נר תמיד על המנורה הטהורה, גם אני אשמור נר אלהים נשמת אדם שבידי ותהיה עליית הנשמה מאליה כעליית נרות הללו. כי כבר מצינו טעמים רבים למה זה העלימה התורה יעוד השכר הנפשי לעולם הבא, ובפרשת בחקתי נזכיר בעזרת השם יתברך כל הטעמים אשר הסכימו עליהם חכמי התורה, [עין בעלון כלי יקר פרשת בחקתי, מה שהבאנו מדברי רבנו ז"ל ע] ושם אתנו טעם של רבינו בחיי הזקן והראב"ע והסכים הרמב"ן על ידם לאמר, שכל היעודים שבתורה הם למעלה מן הטבע, כי אין זה דבר טבעי שירדו גשמים בזמן שעושי המצות ויכלא הגשם מן הארץ כשאין עושי רצונו של מקום ברוך הוא. אמנם מה שתעלה הנפש למקור הוצבה זהו דבר טבעי אל הנשמה, ואין זה בדרך פלא אם לא ימנעה העונות מלעלות אז תעלה מאליה, כמו שיסוד הרוח והאש עולה למעלה מאליו אם אין לו איזה מונע, כך רוח בני האדם העולה היא למעלה מאליה אם לא יעכבו עליה העונות. על כן באו במנורה שני ענינים אלו שהמנורה נעשית מאליה, והשלהבת עולה מאליה, להורות שבזכות מצוה זו יזכו להעלות הנפש מאליה לכך נאמר [שמות מ, כד] 'וישם את המנורה נוכח השלחן' כי הצדיקים זוכין לשתי שלחנות, והיה השלחן בצפון ומנורה בדרום כי מצפון זהב יאתה הכולל הצלחות העולם הזה, ואורך ימים בימינה לעולם שכולו ארוך, על כן היתה המנורה בימין.

וכן סמכם דוד באמרו [תהלים כג, ה] תערוך לפני שלחן נגד צוררי. ואחר כך אמר 'דשנת בשמן ראשי', כנגד שמן המנורה, כי השמן הוא העולה על כל המשקים על כן ראוי ליחסו אל רוח בני האדם העולה בראש. וראיה לזה שפסוק זה מדבר בשכר העולם הבא, שהרי רבותינו ז"ל אמרו [ויקרא עו] 'כוסי רויח שמע מיניה כסא דרוד לעתיד לבא מחזיק רכ"א לוגין כמספר רויח', ומאי קא משמע לן בזה, אלא ודאי שרצה לומר שכל עיקר שכרו לעולם שכולו ארוך, על כן לקחו ראיה מן המספר רכ"א אותיות ארך.

גם אנו נביא ראיה על זה מפרטי מעשי המנורה שהיתה בת שבע קנים, ועל דרך שמסיק בויקרא רבא [ב, ב] 'תודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח' [תהלים טו, יא], אל תקרי שובע אלא שבע, אלו שבע כיתות של צדיקים שפניהם דומים לחמה וללבנה ולרקיע ולכוכבים ולברקים ולשמש ולמנורה הטהורה וכו', הזכיר שבע מיני אורה חלוקים במדרגתם כנגד שבעה קני המנורה, לפי שכל הצדיקים מקבלים האורה מן זיו שכינתו יתברך כמו שבעה קני מנורה אלו שכולם היו פונים אל מול פני המנורה, וזה כי ששה קנים שמימין ושמאל היו פונים מול נר האמצעי, ונר האמצעי היה מונח מול קדשי מקום שהשכינה שרויה, ואם כן כל הקנים פונים מול זיו שכינתו יתברך הנקרא פני המנורה, כי באור פניו יתברך יושפע האורה על כל שבע כיתות, כמו שנאמר [שם מד, ד] 'כי ימינך וזרועך ואור פניך וגו', רמז למנורה שבימין, וכן בפסוק 'שובע שמחות את פניך אמר נעימות בימינך נצח', רמז למנורה שבימין וקרא להקדוש ברוך הוא אור פניך, וכאן אמר שובע שמחות את פניך, שמע מיניה שהקדוש ברוך הוא נקרא פני המנורה, לכך נאמר [במדבר ח, ב] 'מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות' ולא אמר ששת הנרות, אלא שרמז להקדוש ברוך הוא שנקרא פני המנורה, הן בסתם מנורה זו שדומה כאילו פונים אל מקום השכינה, הן כפי הרמז ששבע כיתות אלו פונים מול אור פניו יתברך וזה רמז נכון ויקר.

ואולי מטעם זה נתקשה משה במעשה המנורה, כי השכר הרוחני לעולם הבא קשה על שכל אנושי לציירו, כי עין לא ראתה אלהים זולתך. עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא באצבע, שנאמר [במדבר ח, ד] 'וזה מעשה המנורה' [עין מנחות כט, א], כי בציור של סתם מנורה זו הראה לו אות על השכר האחרון דוגמת מעשה המנורה אשר רשפיה רשפי אש שלהבת י"ה עולה מאליה כדרך שנתבאר. [שמחות כה, כג] ובמנורה 'גביעים כפתורים ופרחים', גביעים, היינו כוסי רויח שדרשו על שכר הרוחני, ו'כפתור', פירש רבינו בחיי שהכפתור העגול רמז לתענוג זיו השכינה שאין לו סוף ככפתור עגול זה שאין לו סוף, ו'פרחים', על שם צדיק כתמר יפרח, וקומתה שמונה עשר טפחים [עין מנחות כב, א], רמז לחיי עלמא, והמשכיל ישמע ויוסיף לקח כי הענין ברור ונכון שהשלחן והמנורה כוללים שני ההצלחות.

ומדהזכיר 'נוכח השלחן' [שמות כו, לה] נוכל לפרש שכל נוכחיות ענינו התנגדות, וזה ידוע שכל המרבה לאכול משכרו בעולם הזה משלחן גבוה מנכין לו מזכיותיו לעולם הבא, כדאיתא בגמרא [בבא מציעא קיד, א] 'מאן קא אכיל לעלמיה וכו', וכן בענין כרעא דפתורא דדהבא וכו' [תענית כה, א] ואם כן השלחן נוכח המנורה כי כל מצליח בעולם הזה יותר מן ההכרחי ידל לעולם הבא, ועל כן מאסו כל הצדיקים בהצלחות העולם הזה ולא בקשו דבר ממנו כי אם המוכרחות, ובה קבלו חלקם ברב טוב הצפון לצדיקים לעולם הבא.